

գրուած Սահղմոսի մէջ գտնուելը, այսինքն՝ կարելի է ըսել թէ Տաղերը արդէն տարածուած էին 1647 էն յառաջ, նկատի առնելով Աղարիայի մահուան թուականը (1601), և յետոյ նշնագան և միւս Տաղերուն վերջին տողերը, — Աղարիա ևս անարժան ծառայ ևմ Տեսնեալ և Կուսին, ով որ կարդայ կամ յուսանի, յիշմամբ առնէք զիս արժանի» — կը մատնեն թէ Տաղասացը եկեղեցական մըն է, Զուգայեցի Աղարիան, որուն Առեղծուածները կը հրատարակուին Նոր Զուգայի մէջ տպագրուած ժամագրքին մէջ:

Այս Տաղերն ու Առեղծուածները հաւանական է որ Աղարիա գրած ըլլայ իր կաթողիկոսութեանէն յետոյ, նկատի առնելով իր շատ բազմազարդ գործունէութիւնը հայրապետական ակնարկին վրայ, ինչպէս որ պիտի տեսնենք:

Պատմական երկու իրողութիւններ, վարչական տեսակէտէն, նշանաւոր ըրած են Աղարիայի կաթողիկոսական գործունէութիւնը, — այսինքն՝ երուսաղէմի պարտքերուն վճարման համար իր կաղմակերպած ազգային հանգանակութիւնը, և իր յարաբերութիւնը Հռոմի հետ: Զատ զատ խօսիմք այս երկու իրողութիւններու վերայ, բայց նախ փոքրիկ շնորհ մը:

Աղարիա, ըստ Դարանաղցիի մէկ սուր զիտողութեան, կաթողիկոսանալէ յառաջ, խիտո հգնողական կեանք մը կ'ապրէր, ո'չ միայն ապրուստի կողմէն, այլ նաև հազուադէպ կապուածի կողմէն: — «Յառաջ քան զկաթողիկոս լինելն երկար ազանէր, և յետոյ թուլամորթեցաւ, փոխեաց զգործին եւ զգեստն», կ'ըսէ Դարանաղցիին: ձգնաւորական այս խտուութիւնը և ինքնազրկութիւնը անապատական վաղեմի կեանքէն բխող երեւոյթներ են, և ամէնէն յառաջ կ'արժէ յիշել Յովհաննէս Մկրտչին կերածն ու հագածը: Մազէ շապիկ հագնողներ շատ էին բովանդակ քրիստոնեայ աշխարհի մէջ, և այս կողմէն ալ մեր եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ նշանաւոր է Յովհանն Օմնեցի: Քոթնաւորներ, Քրճագեղանք անպահաւ եղած են Հայոց մէջ. նոյն խիկ երուսաղէմի բարեխիշատակ պատրիարքներէն Պարոնտէր Դրիգոր կը հազներ կաշիէ ապա մը, ներքին կողմը երկաթէ պամերով, որ կը պահուէր Ս. Յակոբի Գանձատան մէջ: Շատ հաւանական է որ Զուգայեցիին ալ հագածը այսպիսի ապա մը կամ կապայ մը եղած ըլլայ, որպէս զի մարմինը չմեղականայ քոտնով, այլ ըլլայ չարբաշ և տոկուն:

Դարանաղցիին քննադատութիւնները, ուղղուած իրեն ժամանակակից դէմքերուն, միշտ արդար չեն, երբեմն ալ խորք չունին աստուք, և մեզ կը թուի թէ այս վերջին տեսակէն է Զուգայեցի կաթողիկոսին ուղղուածը: Դարանաղցիին, որ Զորուկին կենցաղը ծաղիկի կը գտնէր, Զուգայեցիին շատ կը տեսնէ թերևս արտաքին փոխութիւն մը անոր հազուադէպ կապուածութիւնէն, քերես կ'ըսենք, որովհետեւ բարոյագիտութիւն խելքի մտքի հակառակ է մտածել որ իր ամբողջ կեանքը անտոնեան հգնութեան մը խրատամբերութիւններով կրթած հոգեւորական մը,

մէկ օրէն միւսը, կաթողիկոս եղալ ըսելով թուլամորթութեան տար ինքզինքը (*): Այն ասան՝ Աղարիա պէտք էր ուսուցչութիւնն ալ թողած ըլլար, որովհետեւ նախկին վարժապետներուն իրական առաքինութիւններէն մէկն էր ո'չ միայն աշակերտին բան սորվեցնել, այլ մահաւանդ իր անձին օրինակով շինել անոնց նկարագիրը: Զետեւարար մեզ շատ բանաւոր կը թուի կարծել թէ Զուգայեցիին ներքնապէս պահեց իր խտուկրօնութիւնը, ճիշդ Օմնեցիին պէս, որպէս զի կարող ըլլար իր արտաքին ձևերը պատշաճեցնել իր բարձր պաշտօնին պահանջներուն: Ասիկա, այժմեան բացատրութեամբ, զուտ կենցաղագիտական խնդիր մըն է: Եւ Դարանաղցիին քրննադատութեան դէմ այս քանի մը դիտողութիւններով ուղեցիկը պաշտպանել Զուգայեցիին, ըսելու համար թէ ամենին թուլամորթ չէ եղած ան իր պատասխատրութիւններուն մէջ:

Անցնինք այժմ իր գործունէութիւններուն:

(Շարունակելի)

Բ. Ե.

ԱՏԱՂՁԱԳՈՐԹ ԱՇԱԿԵՐՏԸ

Պարտաւած և Յիսուս, աշխարհ անսղծագործ. նա միկիի կը նեկտ սաղլիքն իր ծանր, նուրբ կիսով ծածկուած իր մեջքը խոնարհելով թևերը տարածած՝ կը ծոկ իր գլուխ:

Դուն, Կո'յս Մարիամ, խոնարհ կրպակիկ խորն Կ'անդրադարձուս քի արզակնոյ մեջ կրած եւ Զան՝ որ աշխարհ յորոք կ'ապաւեր յուսպից, Մարդ քի անաւուն, մայր քի զուպայ տուկ:

Անոյշ մը կը ժպիս, հիացած կը մնաս. Ինչպիսիայն օրն՝ որ ուխտով, խոնկով, զոռուտով եկած մոգեր զնայնմաք գլուխ խոնարհիկն:

Այլ յանկարծ սեւեռուն կը մնայ քո որդիդ, ճապկեղով պահին վրայ կը գծե նա Մեծ Խաչեցելոյն տեսնել, ո' Դողդորու:

Թարգմ.

ՄԵՍՐՈՊ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ

(*) Աղարիա ինքզինք կը ներկայացնէ « ի կարգին սուրբն Անգիլի » (Bibl. Vaticanae, էջ 204):

